

क्रीडांगण किंवा खेळाचे मैदान, व्यायामशाळा या प्रयोजनाच्या वापरासाठी भाडेपट्ट्याने प्रदान केलेल्या शासकीय जमिनीच्या संदर्भात भाडेपट्ट्यांचे नुतनीकरणाचे धोरण.

महाराष्ट्र शासन

महसूल व वन विभाग

शासन निर्णय क्र. जमीन-२०१८/प्र.क्र. ९१/ज-१

हुतात्मा राजगुरु चौक, मादाम कामा मार्ग,

मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२

दिनांक :- १६ नोव्हेंबर, २०१८.

संदर्भ:- (१) महाराष्ट्र जमीन महसूल (सरकारी जमिनींची विल्हेवाट करणे) नियम, १९७१ चा नियम-७
(२) महसूल व वन विभाग, शासन परिपत्रक क्र. LRF-१०८३/७११३४/CR-३४७८/G-६,
दिनांक ०८.०२.१९८३

प्रस्तावना:-

महाराष्ट्र जमीन महसूल संहिता, १९६६ आणि महाराष्ट्र जमीन महसूल (सरकारी जमिनींची विल्हेवाट करणे) नियम, १९७१ मधील तरतुदीनुसार किंवा अन्यथा, राज्यातील विविध शैक्षणिक संस्था, स्थानिक प्राधिकरण, शासनाने मान्यता दिलेल्या व्यायाम शाळा यांना क्रीडांगण किंवा खेळाचे मैदान आणि व्यायामशाळा या प्रयोजनाच्या वापरासाठी वेळोवेळी शासकीय जमीन रु. १/- या दराने वार्षिक नाममात्र भूईभाडे आकारून अथवा सवलतीच्या दराने भूईभाडे आकारून भाडेपट्ट्यावर पंधरा / तीस वर्षांच्या कालावधीसाठी पट्ट्याने प्रदान करण्यात आलेल्या आहेत. अशा प्रकारे क्रीडांगण किंवा खेळाचे मैदान आणि व्यायामशाळा या प्रयोजनाच्या वापरासाठी पट्ट्याने प्रदान केलेल्या शासकीय जमिनींच्या भाडेपट्ट्यांचा कालावधी संपुष्टात आल्यानंतर, अशा भाडेपट्ट्यांच्या नुतनीकरण करण्याविषयी आजमितीला शासनाचे कोणतेही धोरण अस्तित्वात नाही.

त्यामुळे, उक्त नमूद प्रयोजनाच्या वापरासाठी भाडेपट्ट्याने प्रदान केलेल्या शासकीय जमिनींच्या भाडेपट्ट्यांचे नुतनीकरण करतांना आकारावयाच्या भाडेपट्ट्यांच्या दर निश्चितीबाबत अडचणी येत आहेत.

०२. संबंधीत शैक्षणिक संस्था अथवा स्थानिक प्राधिकरण यांना सुरवातीला क्रीडांगण, किंवा खेळाचे मैदान, व्यायामशाळा यांच्या उभारणी /निर्मितीसाठी अधिक खर्च येवू नये, तसेच विविध खेळांना आणि खेळाडूंना चालना, प्रोत्साहन देण्याच्या प्रमुख उद्देशाने त्या वेळी क्रीडांगण किंवा खेळाचे मैदान, व्यायामशाळा या प्रयोजनासाठी रु. १/- या दराने वार्षिक नाममात्र भूईभाडे आकारून शासकीय जमीन भाडेपट्ट्याने प्रदान करण्याची तरतूद केल्याचे दिसून येते. राज्यातील संबंधीत संस्थाना शासकीय जमीन क्रीडांगण किंवा खेळाचे मैदान, व्यायामशाळा यांच्या उभारणी/निर्मितीसाठी रु. १/- या दराने वार्षिक नाममात्र भूईभाडे आकारून अथवा सवलतीच्या दराने भूईभाडे आकारून भाडेपट्ट्याने प्रदान केलेल्या असतील आणि त्यांचा भाडेपट्टा संपुष्टात आलेला असल्यास, अशा भाडेपट्ट्याचे नुतनीकरण करतांना, अशा नुतनीकरणासाठी रु. १/- या दराने वार्षिक नाममात्र भूईभाड्या ऐवजी काही अधिक भूईभाड्याची

रक्कम आकारणे, तसेच भाडेपट्ट्याचे नुतनीकरणाचे निश्चित धोरण असणे, आवश्यक असल्याची बाब वेळोवेळी चर्चेत आलेली होती.

त्या अनुषंगाने क्रीडांगण किंवा खेळाचे मैदान, व्यायामशाळा यांच्या उभारणी / निर्मितीसाठी रू. १/- या दराने वार्षिक नाममात्र भुईभाडे आकारून अथवा सवलतीच्या दराने भुईभाडे आकारून भाडेपट्ट्याने प्रदान केलेल्या शासकीय जमिनींच्या भाडेपट्ट्याच्या नुतनीकरण करताना आकारावयाची भुईभाड्याची रक्कम व नुतनीकरणाचा कालावधी निश्चित करणे इ. विषयक सर्वसमावेशक धोरण विहित करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय:-

महाराष्ट्र जमीन महसूल संहिता, १९६६ आणि महाराष्ट्र जमीन महसूल (सरकारी जमिनींची विल्हेवाट करणे) नियम, १९७१ मधील तरतुदीनुसार किंवा अन्यथा, क्रीडांगण किंवा खेळाचे मैदान, व्यायामशाळा यांच्या उभारणी / निर्मितीसाठी रू. १/- या दराने वार्षिक नाममात्र भुईभाडे आकारून अथवा सवलतीच्या दराने भुईभाडे आकारून भाडेपट्ट्याने प्रदान केलेल्या शासकीय जमिनींच्या भाडेपट्ट्याचा कालावधी संपुष्टात आल्यानंतर, अशा जमिनींच्या भाडेपट्ट्याचे नुतनीकरण करण्यासंदर्भात शासन आता पुढील प्रमाणे निर्णय घेत आहे :-

- (१) क्रीडांगण किंवा खेळाचे मैदान, व्यायामशाळा या प्रयोजनाच्या वापराकरिता वर नमुद केल्याप्रमाणे भाडेपट्ट्याने प्रदान केलेल्या शासकीय जमिनीवरील भाडेपट्ट्यांचे नुतनीकरण करताना अशा जमिनीच्या प्रचलित वार्षिक दर विवरण पत्रानुसार येणाऱ्या मुल्यांकनाच्या १० टक्के रकमेच्या ०.१ टक्के इतकी रक्कम वार्षिक भुईभाड्याची रक्कम म्हणून आकारण्यात यावी.
- (२) अशा संपुष्टात आलेल्या भाडेपट्ट्यांचे नुतनीकरण मुळ जमीन प्रदान आदेशातील अटी शर्तीच्या अधीन राहून, ३० वर्ष इतक्या कालावधीपर्यंत करण्यात यावे.
- (३) ज्या भाडेपट्ट्यांचा कालावधी या शासन निर्णयाच्या दिनांकापुर्वी संपुष्टात आलेला असून व ज्या भाडेपट्ट्यांचे अद्याप नुतनीकरण करण्यात आलेले नाही, अशा भाडेपट्ट्यांचे मानीव नुतनीकरण भाडेपट्टा संपुष्टात आल्याच्या दिनांकापासुन दि.३१.१२.२०१७ पर्यंत जुन्या दराने भुईभाडे वसूल करून करण्यात यावे व दि.०१.०१.२०१८ पासुन प्रस्तुत धोरणानुसार भुईभाडे वसूल करून भाडेपट्ट्याचे पुढील नुतनीकरण करण्यात यावे. अशा प्रकारे वार्षिक भुईभाड्याची रक्कम आकारणी करताना थकीत भुईभाड्यावर व्याज आकारणी करण्यात येवू नये.
- (४) संबंधित जिल्ह्याचे जिल्हाधिकारी, अशा उक्त नमूद भाडेपट्ट्यांचे नुतनीकरण करण्यास सक्षम असतील. तथापि, बृहन्मुंबई क्षेत्रातील अशा भाडेपट्ट्यांचे नुतनीकरण करण्यापुर्वी संबंधित जिल्हाधिकारी यांनी शासनाची पुर्वमान्यता घेणे आवश्यक राहिल.

- (५) तसेच, संबंधीत पट्टाधारक संस्थेने शर्तभंग केलेला असल्यास, अशा भाडेपट्ट्याचे नुतनीकरण करण्यापुर्वी, संबंधित जिल्हाधिकारी यांनी त्यास शासनाची पुर्व मान्यता घेणे आवश्यक राहिल.
- (६) महाराष्ट्र जमीन महसूल संहिता, १९६६ आणि महाराष्ट्र जमीन महसूल (सरकारी जमिनींची विल्हेवाट करणे) नियम, १९७१ मधील तरतुदीनुसार किंवा अन्यथा, क्रीडांगण किंवा खेळाचे मैदान, व्यायामशाळा यांच्या उभारणी / निर्मितीसाठी रु. १/- या दराने वार्षिक नाममात्र भुईभाडे आकारून अथवा सवलतीच्या दराने भुईभाडे आकारून भाडेपट्ट्याने प्रदान केलेल्या शासकीय जमिनींच्या भाडेपट्ट्याचा कालावधी संपुष्टात आल्यानंतर, संबंधित शासकीय जमीन सार्वजनिक प्रयोजनार्थ अथवा शासनाच्या प्रकल्पाकरीता राज्यशासनास अथवा राज्यशासनाच्या नामनिर्देशित शासकीय यंत्रणांना आवश्यक असल्यास अशा जमिनींचे भाडेपट्ट्यांचे नुतनीकरण करणे जिल्हाधिका-यास किंवा शासनास बंधनकारक राहणार नाही. तसेच, अशा जमिनी शासनास उक्त नमूद कारणासाठी आवश्यक असल्यास त्या भाडेपट्ट्याचे नुतनीकरण न करता परत ताब्यात घेण्याची मुभा संबंधित जिल्ह्याचे जिल्हाधिकारी यांना राहिल.

३. सदर शासन निर्णय, वित्त विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्र. ३००/२०१८/व्यय-९, दिनांक ०८.०८.२०१८ नुसार प्राप्त सहमती व दिनांक ०१ नोव्हेंबर, २०१८ रोजीच्या मंत्रिमंडळाच्या बैठकीत घेण्यात आलेल्या निर्णयाच्या अनुषंगाने निर्गमित करण्यात येत आहे.

४. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संगणक संकेतांक २०१८१११६१४२८१३५०१९ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

राजेंद्र क्षीरसागर
शासनाचे सह सचिव

प्रत,

- १) मा. राज्यपाल, महाराष्ट्र राज्य यांचे सचिव, राजभवन, मुंबई
- २) मा.मुख्यमंत्री महोदयांचे अपर मुख्य सचिव, मंत्रालय, मुंबई-३२
- ३) मा.मंत्री (महसूल) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई-३२
- ४) मा.राज्यमंत्री (महसूल) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई-३२

- ५) मा.मुख्य सचिव, महाराष्ट्र शासन मंत्रालय, मुंबई-३२
- ६) अपर मुख्य सचिव (वित्त), मंत्रालय, मुंबई-३२
- ७) अपर मुख्य सचिव (गृहनिर्माण विभाग) मंत्रालय, मुंबई-३२
- ८) प्रधान सचिव (विधी व न्याय विभाग) मंत्रालय, मुंबई-३२
- ९) प्रधान सचिव (न.वि.-१) नगर विकास विभाग मंत्रालय, मुंबई-३२
- १०) प्रधान सचिव, विधान मंडळ सचिवालय, विधानभवन, मुंबई-३२
- ११) सर्व मंत्रालयीन विभाग,
- १२) सर्व महानगरपालिका आयुक्त
- १३) सर्व विभागीय आयुक्त
- १४) सर्व जिल्हाधिकारी
- १५) नोंदणी महानिरीक्षक, महाराष्ट्र राज्य, पुणे
- १६) जमाबंदी आयुक्त, महाराष्ट्र राज्य, पुणे
- १७) प्रधान महालेखाकार (लेखा व अनुज्ञेयता), महाराष्ट्र (१), मुंबई/महाराष्ट्र (२) नागपूर
- १८) प्रधान महालेखाकार (लेखा परीक्षा) महाराष्ट्र (१), मुंबई/महाराष्ट्र (२) नागपूर
- १९) सर्व सह सचिव/उप सचिव, महसूल व वन विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२
- २०) निवडनस्ती - कार्यासन/ज-२, महसूल व वन विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२.